

већ и херменеутички и аксиолошки поуздани аршин, као и својеврсну читалачку препоруку за све оне које занима фантастика, у својим најразноликијим видовима.

Др Драгољуб Ж. ПЕРИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
dragoljub.peric@ff.uns.ac.rs

„ЛИЈЕПО И ПО РЕДУ”, СТРАСТ ЧИТАЊА И ЊЕНИ ДОМЕТИ

Љиљана Пешикан-Љушћановић – сѝрасѝ чииѝања, зборник, ур. Лидија Делић и Драгана Д. Јовановић, Библиотека Матице српске, Нови Сад 2022

Зборник радова *Љиљана Пешикан-Љушћановић – сѝрасѝ чииѝања*, публикован у част професорке емерите Љиљане Пешикан-Љушћановић, лауреаткиње седме додељене Награде Златна књига Библиотеке Матице српске, у првом реду, јесте резултат одавања заслуженог признања. Летимичан поглед на списак аутора који су – квалитативно и квантитативно – допринели настанку ове вредне публикације сведочи о томе да зборник чији је предмет вишедеценијски научни и критички рад Љиљане Пешикан-Љушћановић јесте много више од протоколарне публикације која следује лауреату престижне награде. Реч је о месту сусрета проучавалаца широког генерацијског распона који проговарају из различитих домена науке о књижевности, окупљених око опуса научнице коју је посве аутентична страст читања довела до остварења тешко надмашивих, тематски разноврсних домета проучавања.

Зборник отвара пригодна беседа „О књизи у којој су све друге књиге”, управника Библиотеке Матице српске Селимира Радуловића. Надахнута Старим и Новим заветом, сврха беседе била је да окупљене подсети на причу о „Великој Књизи и Великој Библиотеци, као наративу који уобличује меру питања свих питања”. Беседник подсећа и да је књига именоватељ људске и божје саборности који, како у Христово време тако и у наше дане, постојано одолева разноликим силама деструкције. Средишњи део зборника, посвећен радовима са Округлог стола о добитници Награде Златна књига Библиотеке Матице српске, састоји се од 14 радова које су уреднице Лидија Делић и Драгана Д. Јовановић промишљено распоредиле, држећи се критеријума тематске сродности међу текстовима. Тако се први текст у низу, „Магија знања и читања”, односи на примарно поље научноистраживачког деловања Љиљане Пешикан-

-Љуштановић. Ауторка Лидија Делић је у средиште свога интересовања поставила широк спектар њених фолклористичких истраживања. Говорећи о доприносима на пољу усмене књижевности, Лидија Делић као њену важну окосницу и методолошки узор професоркиног рада препознаје личност и дело Вука С. Карацића. Јасно је да ауторка текста поседује минуциозни увид у целокупно фолклористичко прегалаштво Љиљане Пешикан-Љуштановић, будући да њен текст оставља утисак кохерентне целине чији се сегменти узрочно-последично надовезују и међусобно поткрепљују. На примеру Змај Огњеног Вука, Лидија Делић показује на који начин је Љиљана Пешикан-Љуштановић разумевала и објашњавала феноменолошке појмове попут *ћрпсџора* и *ћранице*, али и различите аспекте обреда прелаза. Следствено томе, Љиљана Пешикан-Љуштановић бива оцењена и као предани антологичар лирских и епских народних песама. Више о композиционом устројству и укупном значају њене студије – доктората *Змај гејсџој Вук – мић, ићџорија, ћесма* (2002) – предочено је текстом Марије Клеут „Змај деспот Вук – поетика лика”.

Дејан Ајдацић у тексту „О тумачењима књижевне фантастике Љиљане Пешикан-Љуштановић” показује у којој мери се ауторкин методолошки приступ уочен на примеру лирских и епских песама рефлектовао и на пољу уметничке фантастике, за децу и одрасле. Ајдацић осветљава њено интересовање за везу између предања и бајке с њиховим савременим ауторским модификацијама у делима Зорана Живковића, Уроша Петровића и Мирјане Новаковић. Ајдацићев текст унеколико антиципира две особености научноистраживачког усмерења Љиљане Пешикан-Љуштановић, о којима ће бити речи и у текстовима који следе. Тако ће однос према страним писцима, о коме Ајдацић говори у контексту преиспитивања жанровских одређења и интертекстуалних веза које ауторка проналази у књижевној фантастици, додатно бити осветљен у тексту Владиславе Гордић Петковић „Типологија јунакиње у критичким читањима Љиљане Пешикан-Љуштановић”. Док Ајдацић осветљава ауторкин однос према делима руске фантастике – пре свега Николаја Носова и Александра Пушкина – те констатује да до изражаја долази њено не само изврсно познавање руске књижевне фантастике већ и критичке литературе о анализираним делима, Владислава Гордић Петковић из интенција експлицираних насловом, у тексту поткрепљеном опширним уводом, са адекватном литерарном подлогом, показује однос Љиљане Пешикан-Љуштановић према опусу Чарлса Дикенса. Литерарни сусрет са жанровски и језички у потпуности различитим делима и ауторима иде у прилог закључку Владиславе Гордић Петковић да се лауреаткиња Златне књиге Библиотеке Матице српске залаже за енциклопедијску ширину тумачења која јесте изазов и задатак потоњим проучаваоцима.

Поступак који је Ајдацић уочио на примерима сагледавања фантастичне прозе савремених аутора уочава и Милена Зорић Латовљев у

тексту „Кратке говорне форме у делима Нушића, Андрића и А. Поповића у тумачењу Љиљане Пешикан-Љуштановић”. Вредан увид овога текста јесте у томе што његова ауторка осветљава начин на који Љиљана Пешикан-Љуштановић уочава ресемантизацију и десемантизацију модела и тема из усмене књижевности. Ову врсту везе између усменог и уметничког текста запазила је и Јеленка Пандуревић – која у тексту „Поезија фолклора. Умијеће читања” оцртава идеје које су Љиљану Пешикан-Љуштановић водиле кроз поступак приређивања лирских народних песама. Поред минуциозно уочених веза и дослуха унутар корпуса жанрова усмене књижевности, ауторка текста истиче „дубоко људске и естетске везе” које Љиљана Пешикан-Љуштановић проналази и тамо „гдје их на први поглед не бисмо очекивали ни тражили”. Своју констатацију ауторка поткрепљује примером када, у интерпретативном читању, „Лоркин лирски субјект из пјесме ’Опроштај’ добија свој ехо у српској народној пјесми са Косова”.

Да је међусобни однос усменог и писаног један од кључних феномена за разумевање теоријске мисли Љиљане Пешикан-Љуштановић потврђује и текст „Архетипско у модерном: тумачења дела Боре Станковића Љиљане Пешикан-Љуштановић”, чија је ауторка Горана Раичевић. Текстом је уверљиво показано на који начин Љиљана Пешикан-Љуштановић уочава дубинске културолошке феномене преломљене унутар литерарног света Станковићевих јунака. Своје закључке Горана Раичевић поткрепљује примерима начина на који Љиљана Пешикан-Љуштановић разматра функције усмених песама у драми *Кошћана*, просторне елементе у роману *Нечистија крв*, те принцип жртве и жртвовања као заједничког именоватеља оба дела, закључно са феноменом лиминалности у збирци приповедака *Божји људи*. Међусобна интеракција између *традиције и индивидуалног талента*, коју Љиљана Пешикан-Љуштановић утемељено аргументује на конкретним примерима доприноси суду Горане Раичевић да је реч о „једном од најбољих тумача српске књижевности у нашем времену”. Да је спрега усмених образаца у писаној књижевности једно од важних феноменолошких интересовања потврђују и две студије – *Усмено у писаном* (2009) и *Пишем ти причу* (2020).

Премда је тешко разврстати текстове овога зборника држећи се строго тематских критеријума, с обзиром на то да се ниједан од аутора текстова није оглушио о целовитост и разнородност опуса Љиљане Пешикан-Љуштановић, условно речено, посебну групу текстова могу чинити они у чијем је средишту пажње ауторкино интересовање за књижевност за децу и позоришну уметност. Првој групи текстова, у првом реду, припадају текстови Иване Мијић Немет („Конструктивистички приступ детињству у истраживањима Љиљане Пешикан-Љуштановић) и Драгољуба Перића („Под руку с Алисом: Љиљана Пешикан-Љуштановић као читалац и тумач фантастичне прозе за децу”). Ивана Мијић

Немет као битан допринос испитиване ауторке наглашава осветљавање посебног положаја детета у време Вука Стефановића Караџића. Овим се поново потврђује да је Вук за Љиљану Пешикан-Љуштановић важна тачка ослонца, чијем се ишчитавању ауторка минуциозно и различитим поводима враћа. Како показује Ивана Мијић Немет, држећи се Вуковог *Рјечника* и збирки песама, Љиљана Пешикан-Љуштановић остварује битан научни допринос када закључује да су корени модерне српске културе умногоме потекли из традиционалне усмене културе, а не искључиво из грађанске културе и просветитељских идеја. Када анализира читање и тумачење фантастичне прозе за децу, Драгољуб Перић налази да је *Алиса* Луиса Керола за Љиљану Пешикан-Љуштановић централна тачка књижевне фантастике. У прилог томе говори чињеница да се Алиса нашла у наслову две њене новије публикације: *Госпођи Алисиној десној нози: ојледи о књижевности за децу* (2012) и *Иза Алисиној ојледала: њишолошки ојледи о фанџасџичном роману за децу* (2021). Перић као важну заслугу Љиљане Пешикан-Љуштановић истиче указивање на обредну матрицу унутар романа за децу, те наглашава како је такав тип наратива прихватио и запазио низ млађих истраживача. Рад Драгољуба Перића уверљиво и аргументовано презентује на који начин, унутар методолошких поставки Љиљане Пешикан-Љуштановић, архетипски и традиционални обрасци попут обреда прелаза и третмана времена и простора бивају међусобно поткрепљени елементима изградње фабулативно-сижејних токова и карактеризације јунака на страницама савременог фантастичног романа за децу. На идентичном трагу су и запажања Тијане Тропин („Простори фантастичног: приступ истраживању фантастичне књижевности у делу Љиљане Пешикан-Љуштановић”) док говори о елементима фантастике које Љиљана Пешикан-Љуштановић проналази и ван оквира дечје књижевности, унутар широког круга дела са реалистичким проседеом. У истом тексту, говорећи о фантастичним романима за децу, Тијана Тропин осветљава и деловање Љиљане Пешикан-Љуштановић на пољу књижевне критике. Збиља је умногоме аутентична релација коју ауторка као научница и критичарка остварује са опусом Уроша Петровића који, како запажа Тијана Тропин, прихвата одређено тумачење и успоставља га као примарно и аутентично. О Љиљани Пешикан-Љуштановић као критичару и истраживачу на пољу пољу позоришне уметности надахнуто пише Мирослав Радоњић у тексту „Позоришна уметност кроз истраживачку призму Љиљане Пешикан-Љуштановић”. Он истиче ауторкин истанчан критичарски сензибилитет који, по правилу, није осуђујући, већ представља мост између сензибилитета гледаоца и изведеног комада. Радоњић с правом сврстава Љиљану Пешикан-Љуштановић у критичарско-аналитичку школу којој није сврха *искључиво* доношење вредносног суда, већ у жижи њеног интересовања јесу аутор и ансамбл представе.

Зборник затвара обимна „Селективна библиографија радова проф. емерите др Љиљане Пешикан-Љуштановић 1980–2022” коју је приредила Медиса Колаковић, док се на самом крају зборничке полифоније, текстом „Чудесна кућа од књига”, захвално и пригодно говорећи о исходиштима страсти читања, оглашава и сама лауреаткиња.

*

Када говоримо о лауреаткињи Златне књиге Библиотеке Матице српске за 2022. годину, не би требало посегнути за испразном фразом да је реч о „ренесансној личности”, јер наши дани нису доба ренесансе. Уместо тога, на самом крају, исправно је приметити како је своју *сѣрасѣ чѣшања* наша лауреаткиња развијала и неговала – како би то рекао Вук – *лијеѣо и ѣо регу*. Реч је о страсти која је књижевнонаучно деценијама била на корист српској књижевности унутар – у већој или мањој мери – блиских књижевних поља. На страницама зборника, попут камеа, није изостала ни племенита фигура Јована Љуштановића, професоркиног књижевног и животног саборца, као ни спорадичне напомене о професоркиним пријатељским, добронамерним релацијама са појединим ауторима. Тако знамо и да се Љиљана Пешикан-Љуштановић и кроз академску каријеру кретала *ѣо регу* и достојанствено. Некакав ред и склад наслућује се и из чињенице да је потписник ових редова рођен негде у првој половини хронолошког следа селективне библиографије своје професорке.

Мр Милан РАДОИЧИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Докторске студије
milanradoicic2816@gmail.com

НОВИ ПУТ КА УЗВИШЕНОЈ СТВАРНОСТИ

Корнелије Квас, *Жена која зауставља сажове*, Академска књига, Нови Сад 2023

Под окриљем Академске књиге из Новог Сада, Корнелије Квас је читалачкој публици понудио дело необичног наслова – *Жена која зауставља сажове*. Након романа *Зенонов љуѣ*, објављеног 2022. године у издању Службеног гласника, који је био уврштен у најужи избор за награду Матице српске „Бескрајни плави круг” за најбољи роман објављен у протеклој години, то је друго прозно дело истакнутог професора опште књижевности и теорије књижевности Филолошког факултета Универзитета у Београду.